

Тернопільська обласна рада
Управління освіти і науки Тернопільської облдержадміністрації
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка

Кафедра теорії і методики дошкільної та початкової освіти



РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПСИХОЛОГІЯ ВІРТУАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ТА КІБЕРБЕЗПЕКА

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

спеціальність 014 Середня освіта (Інформатика)

освітньо-професійна програма Середня освіта (Інформатика)

Бешок Т.В. Психологія віртуального середовища та кібербезпека [робоча програма з варіативної навчальної дисципліни для студентів спеціальності 014 Середня освіта (Інформатика)] /– Т.В. Бешок, Кременець, 2020. – 14 с.

Розробник: **Бешок Тетяна Віталіївна**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики дошкільної та початкової освіти Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри теорії і методики дошкільної та початкової освіти
Протокол № 1 від 31.08.2020 року

Завідувач кафедри
теорії і методики дошкільної та
початкової освіти



Т.С. Фасолько

“31” _____ серпня _____ 2020 року

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3 / 3	Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка	Вибіркова	
Модуль – 1	Спеціальність: 014 Середня освіта (Інформатика)	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		4-й	
Загальна кількість годин – 90 /90		Семестр	
		8-й	
		Лекції	
		18 год.	4 год.
		Практичні, семінарські	
		18 год.	
		Лабораторні	
			8– год.
		Самостійна робота	
		54 год.	78 год.
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 3	Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра	Вид контролю: залік	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить(%):

для денної форми навчання – 40/60

для заочної форми навчання – 13,3/86,7

2. Заплановані результати навчання

Реалії сучасного світу вимагають підготовки фахівця, здатного продемонструвати компетентності у межах як реального, так і віртуального простору. Віртуальність не є новим поняттям, однак у постінформаційному суспільстві набуває нових проявів, у тому числі соціальних та професійних. Завдання формування особистості психолога, який готовий адекватно відповідати вимогам сучасного світу, бути конкурентноздатним та готовим до самоосвіти, відображено у курсі «Психологія віртуального середовища та кібербезпека».

Мета курсу: сформувати у здобувачів вищої освіти правильне, наукове розуміння нероздільної множини факторів впливу віртуального середовища на людину у координатах: індивід, особистість, індивідуальність; ознайомити студентів з особливостями спілкування, діяльності, взаємодії, комунікації у віртуальному просторі. Знайомство з різними видами існування людини у світі віртуальності сприяє формуванню правильного ставлення до різних варіантів поведінки у віртуальному просторі. Завдяки знанню основних ефектів виникаючих у віртуальній реальності, майбутній фахівець одержить можливість краще уявити собі причини виникнення негативних наслідків цих впливів. Це дозволить йому більш професійно допомагати вирішувати проблеми, які зумовлені активністю людини у віртуальному просторі.

Завдання курсу:

- здобувачі вищої освіти мають засвоїти основні поняття, принципи та положення психології віртуального середовища та кібербезпеки;
- оволодіти знаннями щодо факторів впливу віртуального середовища на формування особистості;
- засвоїти головні підходи до формуванню правильного ставлення до різних варіантів поведінки людини у віртуальному середовищі;
- навчити студентів застосовувати набуті знання у процесі власного особистісного і професійного розвитку, а також у практичній професійній діяльності.

«Психологія віртуального середовища та кібербезпека» передбачає базове знайомство студентів з основами віртуальної психології, кіберпсихології, особливості психіки людини як творця віртуального простору, характеристику систем «особистість – віртуальний простір» та «особистість – віртуальний простір - людина», специфіку соціальної взаємодії у віртуальному просторі та професійної самореалізації фахівця з використанням сучасних віртуальних засобів.

В основу курсу покладено соціальні властивості існування віртуальної реальності, її впливу на психічне здоров'я індивіда та засоби віртуальної соціалізації особистості. Характеристикою сучасного світу є доступність для більшості людей засобів віртуальної реальності, що змінює систему цінностей, сферу самореалізації індивіда. Майбутній фахівець повинен не лише вміти оперувати конкретними поняттями, але і сформувати толерантне ставлення до віртуального простору,

закріпити комунікативні та професійні компетентності віртуальної соціальної взаємодії та освоїти навички саморегуляції та протидії ризикам, детермінованим віртуалізацією суспільства та особистості.

Особливості курсу полягають у тому, що теоретичні та практичні підвалини віртуального простору є надзвичайно динамічні. Тому надзвичайно важливим є стимулювання студентів до самоаналізу та вивчення проблемних питань на основі дослідження власного досвіду занурення у віртуальну реальність.

Курс Психологія віртуального середовища та кібербезпека спрямований на формування у студентів таких **компетентностей**:

Загальні компетентності

(ЗК1) Знання і розуміння предметної області та професійної діяльності.

(ЗК5) Здатність бути критичним і самокритичним.

(ЗК8) Здатність працювати як автономно, так і в команді на засадах міжособистісної взаємодії.

Фахові компетентності

(ФК6) Здатність застосовувати в професійній діяльності хмарні та мережеві інформаційні технології, сучасні мови програмування і пакети прикладних програм.

Програмні результати

ПРН5. Демонструвати знання психолого-педагогічних і комунікаційних теорій, теорії виховання, основних напрямків та перспектив розвитку освіти та педагогічної науки в Україні.

ПРН10. Вміти використовувати різноманітні ресурси для пошуку потрібної інформації, критично аналізувати й опрацьовувати інформацію з метою використання її у сфері професійної діяльності.

ПРН11. Використовувати та створювати математичні моделі об'єктів та процесів для розв'язування різних завдань засобами інформаційних технологій.

ПРН16. Вміти організовувати та забезпечувати діяльність учнів на уроці із дотриманням правил і рекомендацій щодо здоров'язбереження школярів; впроваджувати засоби та методи захисту інформації та безпеки в мережі Інтернет.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Феномен віртуального простору

Тема 1. Психологія віртуального простору.

Віртуальність як явище людського буття. Віртуальні засади психічного. Предмет та міжпредметні зв'язки психології віртуального простору. Кіберпсихологія. Понятійний апарат віртуальної психології. Константна і віртуальна реальність у житті людини. Класифікація подій віртуальної реальності.

Тема 2. Психологічні особливості віртуального простору.

Віртуальний простір як система. Кіберпростір та його основні ефекти. Історія виникнення ПВП. Види віртуальної та кібернетичної діяльності. Віртуальні технології. Свідомість та діяльність людини у віртуальному просторі. Віртуальні засоби активності індивіда. Людина як творець віртуального простору. Психологічні аспекти проблеми штучного інтелекту. Особистість у віртуальному просторі, вплив віртуального простору на особистість.

Тема 3. Система «людина – віртуальний простір». Ідентичність у віртуальному просторі.

Віртуальний образ людини. Я-концепція індивіда у віртуальному просторі. Феномени системи «особистість – віртуальний простір». Статус та імідж особистості у кіберпросторі. Самовираження та анонімність людини у віртуальному кіберпросторі. Ризики деформації та засади збереження самоідентичності особистості. Засоби девіртуалізації особистості та базові потреби сучасної людини.

Змістовий модуль 2. Спілкування та діяльність у віртуальному просторі. Кібербезпека

Тема 4. Основні види взаємодії людини і віртуального простору. Дитина у віртуальному просторі.

Поняття про кібербезпеку. Фактори взаємодії людини і віртуального простору, віртуальність як простір потенціальної небезпеки. Спілкування у віртуальному та кіберпросторі. Віртуальні стосунки як різновид соціальної взаємодії. Віртуальна комунікація: вербальні і невербальні засоби. Група у віртуальному просторі: особливості групи, динаміки, взаємодії. Психічний вплив групової віртуальної взаємодії на особистість. Віртуальна соціалізація особистості. Особливості складу та динаміки віртуальної групи. Інтернет-адикція.

Тема 5. Професійна діяльність у віртуальному просторі.

Сучасний професійний простір і віртуальність. Сучасні фахівці, віртуальна професійна діяльність.

Тема 6. Кібербезпека. Теорія і практика побудови безпечних комп'ютерних систем.

Кібербезпека як процес застосування заходів безпеки з метою забезпечення конфіденційності, цілісності та доступності даних. Кібербезпека забезпечує захист ресурсів (інформація, комп'ютери, сервери, підприємства, приватні особи). Кібербезпека покликана захистити дані на етапі їх обміну та збереження. До таких заходів безпеки входять контроль доступу, навчання, аудит та оцінка ризиків, тестування, управління та безпека авторизації.

Система кібербезпеки України. Правове регулювання. Російсько-українська інформаційна війна. Джерела помилок у системах безпеки (помилки проектування, помилки реалізації, помилки конфігурації, помилки оператора). Суперечливі питання класифікації.

Тема 7. Найпоширеніші атаки, хакерські атаки. Кібербезпека. Психологічні аспекти побудови безпечних систем.

Атаки уразливості (чорний хід (бекдор), DoS-атака, атаки безпосереднього доступу). Уразливі сфери діяльності (авіація, захист комп'ютера). Превентивні методи захисту. Безпека і проектування систем. Безпека користувача. Кібербезпека. Психологічні аспекти побудови безпечних систем

Змістовий модуль 3. Розвиток особистості і віртуальний простір. Психологічні ефекти впливу віртуального простору на особистість

Тема 8. Психологічні засади практичного використання віртуального простору.

Поняття про психологічні ефекти віртуального простору. Класифікація і види ефектів віртуальності.

Сфери застосування віртуального та кіберпростору у продуктивній діяльності людини. Блогінг як практична діяльність людини. Віртуальні освітні технології. Види дистанційного навчання. Психологічні особливості бізнесу та маркетингу у кіберпросторі. Особливості засобів психічного віртуального впливу. Інформаційно-психологічна та кібернетична безпека. Девіантна поведінка у віртуальному просторі. Засади захисту та самозахисту особистості у мережі.

Тема 9. Психологічні особистісні ефекти у віртуальному просторі. Девіантна поведінка у віртуальному просторі.

Вплив віртуальності на особистість. Види ефектів впливу на особистість у віртуальному просторі. Віртуальна реабілітація. Переваги та недоліки роботи психолога у віртуальному та кібернетичному просторі. Форми і види девіацій у віртуальному просторі. Залежність, деструктивність, делінквентність в умовах віртуального простору.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	лаб	пр	інд	с.р.		л	лаб.	пр	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Феномен віртуального простору												
Тема 1. Психологія віртуального простору		2		2		6						8
Тема 2. Психологічні особливості віртуального простору.		2		2		6		1	1			9
Тема 3. Система «людина – віртуальний простір». Ідентичність у віртуальному просторі.		2		2		6			1			9
Змістовий модуль 2. Спілкування та діяльність у віртуальному просторі. Кібербезпека.												
Тема 4. Основні види взаємодії людини і віртуального простору. Дитина у віртуальному просторі.		2		2		6			1			8
Тема 5. Професійна діяльність у віртуальному просторі.		2		2		6			1			8
Тема 6. Кібербезпека. Теорія і практика побудови безпечних комп'ютерних систем		2		2		6		1	1			9
Тема 7. Найпоширеніші		2		2		6			1			9

атаки, хакерські атаки. Кібербезпека. Психологічні аспекти побудови безпечних систем												
Змістовий модуль 3. Розвиток особистості і віртуальний простір. Психологічні ефекти впливу віртуального простору на особистість												
Тема 8. Психологічні засади практичного використання віртуального простору		2		2		6		1	1			9
Тема 9. Психологічні особистісні ефекти у віртуальному просторі. Девіантна поведінка у віртуальному просторі.		2		2		6		1	1			9
Всього		18		18		54		4	8			78

5. Теми практичних занять

Назва теми	Кількість годин
Тема 1. Психологія віртуального простору та кібербезпеки	2
Тема 2. Уявлення сучасної психології про проблеми, які виникають в системі людина – віртуальний простір.	2
Тема 3. Система «людина – віртуальний простір». Ідентичність у віртуальному просторі.	2
Тема 4. Поняття про кібербезпеку. Психологічні аспекти побудови безпечних систем	2
Тема 5. Спілкування у віртуальному просторі.	2
Тема 6. Основні види взаємодії людини і віртуального простору. Дитина у віртуальному просторі.	2
Тема 7. Професійна діяльність у віртуальному просторі.	2
Тема 8. Психологічні особистісні ефекти та ефекти сприймання у віртуальному просторі.	2
Тема 9. Девіантна поведінка у віртуальному просторі	2
Всього годин	18

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Д.ф	З.ф.
1.	Тема 1. Психологія віртуального простору	6	8
2.	Тема 2. Психологічні особливості віртуального простору.	6	9
3.	Тема 3. Система «людина – віртуальний простір». Ідентичність у віртуальному просторі.	6	9
4.	Тема 4. Основні види взаємодії людини і віртуального простору. Дитина у віртуальному просторі.	6	8
5.	Тема 5. Професійна діяльність у віртуальному просторі.	6	8
6.	Тема 6. Кібербезпека. Теорія і практика побудови безпечних комп'ютерних систем	6	9
7.	Тема 7. Найпоширеніші атаки, хакерські атаки. Кібербезпека. Психологічні аспекти побудови безпечних систем	6	9
8.	Тема 8. Психологічні засади практичного використання віртуального простору	6	9
9.	Тема 9. Психологічні особистісні ефекти у віртуальному просторі. Девіантна поведінка у віртуальному просторі.	6	9
Всього годин		54	78

7. Методи навчання

Лекції, пояснення, розповідь, бесіда, інструктаж, дискусія, диспут, вправи, ілюстрації, демонстрація, робота з літературою, відеометод, пізнавальні ігри, навчальна дискусія, виконання творчих завдань, самостійна робота.

8. Методи контролю

Поточне тестування, контрольні роботи, самостійні роботи, усне опитування, виконання творчих завдань, ІНДЗ, підсумковий тест.

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Тематичне опитування	Тестування	ІНДЗ	Сума
45	25	30	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінювання за національною шкалою

Відмінно (A) – має міцні знання з дисципліни; вільно орієнтується у теоретичних ключових поняттях змістового модуля, теми; вміло й упевнено, з незначною кількістю помилок застосовує знання в практичних ситуаціях; виявляє різноманітні творчі уміння застосування знань, навичок в навчально-дослідній і практичній діяльності.

Добре (B) – має добрі знання з дисципліни, з частковими помилками; достатньо впевнено, в загальному вірно орієнтується у теоретичних ключових поняттях змістового модуля, теми; упевнено, лише з кількома суттєвими помилками застосовує знання в практичних ситуаціях; виявляє творчі уміння застосування знань, навичок в навчально-дослідній і практичній діяльності.

Добре (C) – студент дає відповідь, що задовольняє ті ж вимоги, що й оцінка „Добре (B)”, але допускає неістотні, другорядні помилки та поодинокі недоліки в послідовності викладу матеріалу.

Задовільно (D) – має непогані, мінімально достатні знання з дисципліни, зі значними помилками; у загальному достатньо орієнтується у теоретичних ключових поняттях змістового модуля, теми; не досить впевнено, з суттєвими помилками застосовує знання в практичних ситуаціях; виявляє творчі уміння застосування знань, навичок в навчально-дослідній і практичній діяльності зі значною кількістю недоліків.

Задовільно (E) – студент виявляє знання і розуміння основних положень курсу, але викладає матеріал не досить повно і допускає значні помилки; відчуває труднощі при виконанні практичних завдань; відповіді подані нелогічно.

Незадовільно (FX) – не має мінімально достатніх знань з дисципліни; погано або зовсім не орієнтується у теоретичних ключових поняттях змістового модуля, теми; не виявляє навичок застосування знань в практичних ситуаціях; не виявляє творчі уміння застосування знань, навичок в навчально-дослідній і практичній діяльності.

10. Методичне забезпечення

Конспекти лекцій, методичні розробки практичних занять, нормативні документи МОН України з проблем освіти, відеоматеріали, завдання для самостійної роботи, тестові завдання, тематика ІНДЗ.

11. Рекомендована література

Базова:

1. Культура віртуального спілкування : методико- бібліографічні матеріали. К., 2010. 65 с.
2. Засоби комп'ютерної техніки з віртуальними функціями і нові інформаційні технології: зб. наук. праць. Т.1 Редкол.: В.О. Романов та ін. К. : НАН України, 2002. 112 с.
3. Засоби комп'ютерної техніки з віртуальними функціями і нові інформаційні технології : зб. наук. праць. Т.2 / Редкол.: В.О. Романов та ін. К. : НАН України, 2002. 124 с.
4. Немеш О. М. Віртуальна діяльність особистості: структура та динаміка психологічного аналізу: монографія К. : Слово, 2017. 391 с.

Допоміжна:

5. Dave, M. Virtual Life / Morris Dave. Лондон : Ходдер Чилдренз Букс, 1995. 81 с.
6. Nigel Foreman. Virtual Reality in Psychology. // Themes In Science And Technology Education. Special Issue, Pages 225-252. Klidarithmos Computer Books-URL: <http://earthlab.uoi.gr/theste/index.php/theste/article/download/33/22>
7. Suler J. The Psychology of Cyberspace [Electronic resource] / J. Suler. New Jersey : Science and Technology Center of Rider University, 2007. URL: <http://www-usr.rider.edu/~suler/psygyber/psygyber.html>.
8. Айзексон В. Інноватори. Як група хакерів, геніїв та гіків здійснила цифрову революцію ; пер. Д. Гломозда. К. : Наш формат, 2017. 488 с.
9. Баранов О.А. Віртуальність і правове регулювання. Публічне право. 2017. № 1. С. 210-219.
10. Безуглий, А. І. Віртуальний університет: проблеми створення і функціонування. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2016. Вип. 46. С. 110- 114.
11. Белозеров С.А. Виртуальные миры: анализ содержания психологических эффектов аватар-опосредованной деятельности. Экспериментальная психология. 2015. Том 8. № 1. С. 94–105. URL: <http://psyjournals.ru/exp/2015/n1/75584.shtml>.
12. Буцак, Г. А. Можливості віртуального навчального середовища та навчальні стилі студентів. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Інформатизація вищого навчального закладу. 2013. № 775. С. 83-89.

13. Величковский Б.Б., Гусев А.Н., Виноградова В.Ф., Арбекова О.А. Когнитивный контроль и чувство присутствия в виртуальных средах. Экспериментальная психология. 2016. Том 9. № 1. С. 5–20. URL: http://psyjournals.ru/exp/2016/n1/Velichkovsky_et_al.shtml
14. Дар'ялова Н. Психологічні особливості віртуального спілкування . Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Психологія. 2016. Вип. 1 (4). С. 42- 45.
15. Зінченко О. В. Психологічний аналіз проблеми інтернет- спілкування. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Психологічні науки. 2014. Вип. 2(2). С. 26-31. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhp_2014_2\(2\)6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhp_2014_2(2)6).
16. Зінченко, О. В. Розвиток поняттєвого мислення підлітків у процесі інтернет-спілкування : автореферат... канд. психол. наук, спец.: 19.00.07 - пед. та вік. психологія / Зінченко О. В. К. : Ін-т психології ім. Г.С. Костюка, 2016. – 23 с.
17. Игнатьева Э.А. Выявление уровня сформированности коммуникативных умений виртуального общения [Электронный ресурс] // Психологическая наука и образование psyedu.ru. 2011. № 4. Режим доступа: http://psyjournals.ru/psyedu_ru/2011/n4/49222.shtml
18. Кадикало, А. Проблемність визначення свідомості та штучний інтелект. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Філософські науки. 2014. № 780. С. 9- 16.
19. Культура віртуального спілкування: методичні поради / Упр. культури, національностей та релігій Хмельниц. облдержадмін.; ХОУНБ ім. М. Островського. Хмельницький, 2014. 28 с. URL: <http://www.ounb.km.ua/vidanya/2014/kvs.pdf>
20. Лебедева С.В., Рубцов А.В. Виртуальная психологическая служба: функциональные задачи и особенности организации. Психологическая наука и образование. 2002. № 1. С. 87–97. URL: <http://psyjournals.ru/psyedu/2002/n1/Rubtsov.shtml>
21. Лучинкіна А. І. Кіберсоціалізація людини: фактори і механізми соціалізації особистості в кіберпросторі / А. І. Лучинкіна, В. І. Плешаков // Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України / [за ред. академіка С.Д. Максименка]. Т. 11. К., 2013. С. 68– 76.
22. Лучинкіна, А. І. Психологічні закономірності соціалізації особистості у віртуальному просторі : автореферат... д-р психол. наук, спец.: 19.00.05 - соціальна психологія; психологія соціальної роботи / Лучинкіна А. І. К. : Ін-т психології ім. Г.С. Костюка, 2014. 32 с.
23. Малкін В. М. Психологічні особливості самоконституювання суб'єкта у віртуальній реальності : автореферат... канд. психологічних наук, спец.: 19.00.01 - загальна психологія, історія психології / Малкін В. М. Одеса : МОН, молоді та спорту Укр. ДЗ "Південноукраїнський нац. пед. ун-т ім. К.Д, Ушинського", 2013. 20 с.
24. Меньшикова Г.Я., Козловский С.А., Полякова Н.В. Исследование целостности системы «глаз-голова-тело» при помощи технологии виртуальной реальности // Экспериментальная психология. 2012. Том 5. № 3. С. 115–121. Режим доступа: <http://psyjournals.ru/exp/2012/n3/53999.shtml>

23. Носов Н.А. Словарь виртуальных терминов // Труды лаборатории виртуалистики. Выпуск 7, Труды Центра профориентации. М.: "Путь", 2000. 69 с. Режим доступа: http://www.virtualistika.ru/vip7_a_i.html ресурс
24. Рибка, С. В. Кіберпростір, управління інфраструктурою, кібербезпека / С. В. Рибка, Є. В. Кільчицький, О. М. Післегін // Стратегічна панорама. 2015. № 1. С. 126-134.
25. Шандренко, О. Віртуальний простір моди/ О. Шандренко. К. КНУКіМ, 2011. 141 с.